

MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANIDA BOSHQA DAVLAT ORGANLARI XODIMLARI BILAN HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI MUVOFIQLASHTIRISH FAOLIYATI AHAMIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Norboyeva Elnura Farxod qizi

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati ixtisosligi bo'yicha tahsil olayotgan 3-
o'quv kursi 311-guruh kursanti

G'aniyev Farrux Taxirjanovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati kafedrasida katta o'qituvchisi Toshkent,
100197, O'zbekiston

e-mail: fargan77@bk.ru, orcid.org/0009-0005-2423-050X

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14609412>

ARTICLE INFO

Received: 2nd January 2025

Accepted: 4th January 2025

Published: 7th January 2025

KEYWORDS

*mahalla huquq-tartibot
maskanlari, muvofiqlashtirish,
huquqbuzarliklar profilaktikasi.*

ABSTRACT

Ushbu maqola mahalla huquq-tartibot maskanida boshqa davlat organlari xodimlari bilan huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga faoliyati, faoliyatni muvofiqlashtirish, faoliyatda yo'l qo'yilayotgan kamchiliklar, ularni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlari ko'rsatib o'tilgan.

Hozirgi vaqtda yurtimizda ko'plab qonun hujjatlari qabul qilinishi natijasida turli tuman o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bulardan biri Mahalla huquq-tartibot maskanining tashkil etilishidir. Mahalla huquq-tartibot maskanining tashkil etilishi bilan mahallada huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyatida sezilarli o'zgarishlar bo'ldi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Mahalla huquq-tartibot maskanida boshqa davlat organlari xodimlari bilan huquqbuzarliklar profilaktikasini muvofiqlashtirish faoliyati ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari quyidagicha ta'riflanishi mumkin:

1. Mahalla huquq-tartibot maskani tizimi va uning roli

Mahalla tizimi O'zbekistonda jamiyatning eng muhim va asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Mahalla — bu nafaqat yashash joyi, balki hududdagi ijtimoiy va huquqiy tartibni ta'minlash, aholi orasida o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlashni amalga oshiruvchi o'ziga xos ijtimoiy birlikdir. Mahalla huquq-tartibot maskanlari esa, asosan, hududdagi huquqbuzarliklar va ijtimoiy-siyosiy tartibsizliklarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurashish, shuningdek, odamlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirishga qaratilgan muhim tuzilmalardir.

2. Huquqbuzarliklar profilaktikasi amalga oshirilishi

Huquqbuzarliklar profilaktikasi - bu jinoyatchilikni oldini olish, aholi o'rtasida huquqbuzarliklarning kamayishiga erishish uchun olib boriladigan kompleks chora-tadbirlar yig'indisidir. Profilaktika nafaqat jinoyatlarning oldini olishni, aniqlash, balki ijtimoiy

muammolarni bartaraf etishni, ta'lim, sog'liqni saqlash, iqtisodiy va boshqa sohalarda yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Huquqbuzarliklar profilaktikasi qonunlarda ko'rsatilgan organlar va muassasalar bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.

3. Mahalla huquq-tartibot maskanlarida boshqa davlat organlari bilan hamkorlik

Mahalla huquq-tartibot maskanida huquqbuzarliklar profilaktikasini muvofiqlashtirishda boshqa davlat organlari, jumladan: ichki ishlar organlari, sud, prokuratura, sog'liqni saqlash, ta'lim, ijtimoiy himoya va boshqalar bilan hamkorlik qilishi ko'rsatib o'tilgan.

"Boshqa davlat organlari bilan hamkorlik" deganda, davlatlar o'rtasidagi tashkilotlar, idoralar yoki davlat organlari o'rtasidagi o'zaro aloqalar va hamkorlikni anglatadi. Bu hamkorlik turli sohalarda amalga oshirilishi mumkin, jumladan siyosat, iqtisodiyot, xavfsizlik, huquq-tartibot, ta'lim, madaniyat va boshqa sohalarda.

Bunday hamkorlikning asosiy maqsadi, davlatlar o'rtasidagi samarali va izchil aloqalarni o'rnatish hamda birgalikda mahalliy yoki mintaqaviy muammolarni hal qilishga qaratilgan bo'ladi. Boshqa davlat organlari bilan hamkorlik quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

1. **Diplomatik hamkorlik:** Davlatlar o'rtasida rasmiy diplomatik munosabatlar o'rnatish, muzokaralar olib borish, umumiy siyosiy maqsadlar uchun hamkorlik qilish.
2. **Iqtisodiy hamkorlik:** Savdo-sotiq, investitsiyalar, iqtisodiy rivojlanish va texnologiyalarni almashish, qo'shma loyihalarni amalga oshirish.
3. **Xavfsizlik va mudofaa sohasida hamkorlik:** Terrorizmga qarshi kurash, huquq-tartibotni saqlash, mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash.
4. **Huquqiy hamkorlik:** Jinoyatga qarshi kurashishda birgalikda ish olib borish, jinoyatchilarni ekstraditsiya qilish, inson huquqlari sohasida hamkorlik.
5. **Ta'lim va madaniyat sohasida hamkorlik:** Talabalar almashinuvi, ilmiy tadqiqotlar, madaniy almashinuvlar va san'at tadbirlarida hamkorlik.
6. **Atrof-muhitni muhofaza qilish:** Iqlim o'zgarishi, tabiatni muhofaza qilish va ekologik barqarorlikni ta'minlash borasida hamkorlik.

Boshqa davlat organlari bilan hamkorlikni amalga oshirishda davlatlar o'rtasida o'zaro hurmat, tenglik va ishonch asosida kelishuvlar tuzish muhimdir. Bu turdagi hamkorlikni rasmiy ravishda amalga oshirish uchun ko'pincha xalqaro bitimlar, shartnomalar va protokollar tuziladi.

Huquqbuzarliklarni muvofiqlashtirish yo'nalishlari deganda, turli davlatlar, tashkilotlar va huquq-tartibot organlari o'rtasidagi hamkorlikni, o'zaro koordinatsiyani va tajriba almashishni anglatadi. Bu sohada huquqbuzarliklar bilan kurashish uchun bir nechta muvofiqlashtirish mexanizmlari mavjud bo'lib, ular davlatlar o'rtasida samarali aloqalar o'rnatishni ta'minlaydi. Quyida huquqbuzarliklarni muvofiqlashtirish yo'nalishlarini keltiraman:

Jinoyatchilarni qidirish va ekstraditsiya qilish-davlatlar o'rtasida huquqbuzarlarni izlash va ularni bir davlatdan ikkinchisiga jo'natish bo'yicha hamkorlik amalga oshiriladi. Bu jarayonning asosiy maqsadi jinoyatchilarning qochib ketishini oldini olish va ularni adolatli sudga chiqarishdir. Ekstraditsiya (jinoyatchilarni qaytarish) va hibsga olish bo'yicha ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama shartnomalar tuziladi.

Xalqaro huquqiy yordam-davlatlar o'rtasida huquqiy yordamni muvofiqlashtirish, masalan, tergov va sud jarayonlarini amalga oshirishda bir-biriga yordam berish, hujjatlar almashish, ekspertiza o'tkazish va boshqa texnik yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Bunga Interpol va YUNESKO kabi xalqaro tashkilotlar ko'maklashadi.

Inson huquqlari buzilishlarini nazorat qilish va oldini olish-inson huquqlari buzilishlari (o'lim jazosi, noinsonga munosabatda bo'lish, majburiy ishlarga solish va boshqalar)ni oldini olish uchun davlatlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasida muvofiqlashtirilgan yondashuvlar ishlab chiqiladi. Bunda, masalan, huquqbuzarliklarni tezkor tekshirish, huquqni himoya

qiluvchi tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, xalqaro sudlar va mexanizmlar orqali jazolarni amalga oshirish ko'zda tutiladi.

Odam savdosiga qarshi kurashish-odam savdosiga qarshi kurashishda ko'p tomonlama va ikki tomonlama hamkorlik amalga oshiriladi. Bu, ayniqsa, transmilliy odam savdosi tarmoqlarini aniqlash, aybdorlarni jazolash, jabr chekkandan himoya qilish va ular uchun yordam dasturlarini tashkil etishdan iborat.

Narkotik moddalar savdosi va qaramlikka qarshi kurash-Narkotik moddalar savdosi va ularga qaramlikni oldini olish uchun davlatlar o'rtasida birgalikda harakat qilish zarur. Bu hamkorlik savdo tarmoqlarini yo'q qilish, narkotik moddalarni ishlab chiqarish va tarqatish yo'llarini kesish, hamda jamoatchilikni ogohlantirish va davolash xizmatlarini taqdim etish orqali amalga oshiriladi.

Umuman olganda huquqbuzarliklar profilaktikasini muvofiqlashtirish huquqbuzarliklar profilaktikasini yo'lga qo'yishda muhim rol o'ynaydi. Hamma joyda vazifalar teng taqsimlansagina biror natijaga erishishimiz mumkin. Agarda vakolatlar hammaga birdek taqsimlanmas ekan kimdirgadir vazifalar og'irligidan faoliyatda oqsaydi, kimdirdagir ortiqcha yengillik berilganidan .

Muvofiqlashtirish jarayoni huquqbuzarliklar profilaktikasida juda muhim rol o'ynaydi. Buning uchun quyidagi qadamlarni amalga oshirish mumkin:

Ma'lumot almashish: Davlat organlari o'rtasida huquqbuzarliklar haqida statistik ma'lumotlar, tahlillar va tajribalarni almashish. Bu har bir organning o'z faoliyatini yanada samarali qilishga yordam beradi.

Qaror qabul qilishda birgalikda ishlash: Mahalla va boshqa organlar o'rtasida muammolarni aniqlash va ularga birgalikda yechimlar ishlab chiqish. Masalan, biron bir mahallada ko'p uchraydigan huquqbuzarlik turlarini aniqlab, ularga qarshi chora-tadbirlar rejasini tuzish.

Birgalikda tadbirlar o'tkazish: Huquqbuzarliklarni oldini olish bo'yicha profilaktik tadbirlar, seminarlar va treninglar tashkil etish. Bu tadbirlarda aholini jalb qilish va ularning huquqiy savodxonligini oshirishga e'tibor qaratish.

Monitoring va baholash: O'zaro muvofiqlashtirilgan chora-tadbirlarning samaradorligini kuzatish va baholash. Bu jarayon, kelajakda yanada samarali yechimlarni ishlab chiqish uchun muhimdir.

Muammolarni hal etish uchun resurslarni birlashtirish: Mahalla va davlat organlari o'rtasida mavjud resurslarni (moliyaviy, insoniy va materiallar) birlashtirib, samarali yechimlarni amalga oshirish.

Xulosa qilib aytganda, Mahalla huquq tartibot maskanida boshqa davlat organlari xodimlarining huquqbuzarliklar profilaktikasini muvofiqlashtirish juda muhim vazifa hisoblanadi. Mahallalarda jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldi olinadi, ularga qarshi barvaqt kurashiladi. Buning uchun bir necha asosiy yo'nalishlarni ko'rib chiqish mumkin:

1. **Hamkorlikni yaxshilash:** Mahallalar va boshqa davlat organlari (masalan, ichki ishlar, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqalar) o'rtasida muntazam uchrashuvlar o'tkazish va tajriba almashish.

2. **Ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik:** Huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha aholi bilan samarali ishlash, xususan, targ'ibot va ma'rifat ishlarini olib borish. Davlat organlari o'rtasida ma'lumot almashish va aholi bilan ishlashda ommaviy axborot vositalarini (internet, nashrlar va ijtimoiy tarmoqlar) faol qo'llash.

3. **Malaka oshirish bo'yicha:** Mahalla xodimlari va boshqa davlat organlari xodimlari uchun huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha o'qitish va treninglar tashkil etish.

4. **Nazorat va analiz-sintez:** Mahallalarda huquqbuzarliklarning sabablari va ularni oldini olish bo'yicha monitoring qilish, muammolarni aniqlash va yechimlarni ishlab chiqish.

5. **Tashqi ko'mak ishlari:** Yana boshqa tashkilotlar, jamoat fondlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda dasturlarni amalga oshirish. Har bir organ o'zining mavjud

resurslarini (moliyaviy, kadrlar, texnika) birlashtirib, umumiy maqsadlarga erishish uchun hamkorlikni kuchaytirishi lozim.

Bu usullar orqali boshqa davlat organlari xodimlari faoliyatini muvofiqlashtirish va umumiy maqsadlar yo'lida samarali ishlash imkoniyatlarini oshirish mumkin. Boshqa davlat organlari xodimlarini huquqbuzarliklar profilaktikasini muvofiqlashtirish faoliyati bo'yicha rag'batlantirish ishlari ham amalga oshirilishi lozim. Bu huquq-tartibot organlarining boshqa davlat organlari bilan hamkorlikda huquqbuzarliklarni oldini olish va bartaraf etishdagi samarali faoliyatlarini rag'batlantirishni anglatadi. Bu jarayon nafaqat huquqbuzarliklarni oldini olish va ularni minimallashtirishga yordam beradi, balki davlat organlari o'rtasida samarali hamkorlik va professional motivatsiyani mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'aniev F. T. TURKIYA RESPUBLIKASI: TABIYATI, MADANIYATI VA AN'ANALARI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – S. 101-116.
2. G'aniev F. T. O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEKANIZMI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – S. 84-90.
3. Ganiyev F., Ganiyeva G. O 'G 'IRLIK HAQIDA TUSHUNCHA, O 'G 'IRLIKNING PSIXOLOGIK GENEZISI VA MEKANIZMLARI //Evraziyskiy jurnal prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2023. – T. 3. – №. 4. – S. 43-47.
4. Ganiyev F., O'zoqboyev S. VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR QILINADIGAN JINOYAT ISHLARINI YURITISH //Evraziyskiy jurnal texnologiy i innovatsiy. – 2023. – T. 1. – №. 12 Part 2. – S. 131-134.
5. Ganiyev F., O'zoqboyev S. VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR QILINADIGAN JINOYAT ISHLARINI YURITISH //Evraziyskiy jurnal texnologiy i innovatsiy. – 2023. – T. 1. – №. 12 Part 2. – S. 131-134.
6. Ganiev F. O'g'irlik jinoyatlarining profilaktikasi tushunchasi va turlariga oid ayrim mulohazalar //Evraziyskiy jurnal prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2023. – T. 3. – №. 4. – S. 37-42.
7. G'aniev F. T. O'G'RILIK JINOYATINING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI VA OLDINI OLISHGA DOIR FIKR-MULOHAZALAR //Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – T. 2. – №. 12. – S. 301-313.
8. G'aniev F. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI TOMONIDAN O'G'RILIKLARNING OLDINI OLISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH YO'NALISHLARI //Evraziyskiy jurnal prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2022. – T. 2. – №. 12. – S. 159-162.
9. G'aniev F. "OBOD VA XAVFSIZ MAHALLA" TAMOYILIGA ASOSLANGAN TIZIMNI JORIY ETISHDA FUQOROLAR YIG'INLARINI FAOLIYATINI TIZIMLI YO'LGA QO'YISH //Evraziyskiy jurnal prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2023. – T. 3. – №. 3. – S. 96-98.
10. G'aniev F. AXBOROT XAVFSIZLIGI HAMDA MUHOFAZASI TA'MINLANGANIGA QARAMASDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR //Evraziyskiy jurnal prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2023. – T. 3. – №. 1. – S. 129-138.
11. Qushboqov S. X., Usipbekov N. J. Yurtimizda mahkumlarni ozodlikka tayyorlashda amalga oshirilgan islohotlar va ulardan kutilayotgan natijalar //Models and methods in modern science. – 2023. – T. 2. – №. 12. – C. 179-182.
12. Qushboqov, S., & Tilabov, S. (2023). Kiber jinoyatlardan saqlanishda umumiy profilaktikani o'rni. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(18), 67-69.
13. Қушбоқов, Ш. (2023). Юртимизда тадбиркорликни жазони ижро этиш тизимидаги истиқболи. *Models and methods in modern science*, 2(5), 114-117.

14. Охунов, З., & Қушбоқов Ш, Т. Т. С. Э. (2022). Ҳуқуқбузарликларни олдини олишга оид айрим мулоҳазалар. Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences, 2(11), 34-39.
15. Qushboqov S., Isroilov D. Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasida adliya organlari bilan hamkorligining tashkiliy asoslari //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 9. – С. 16-24.
16. Qushboqov S., Isroilov D. Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasida adliya organlari bilan hamkorligi tushunchasi //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 23. – С. 96-103.
17. Qodirjonovich J. Z., O'G'Li Q. S. X. Bir guruh shaxslar tomonidan axborot texnologiyalardan foydalanib sodir etilgan firibgarlik va o 'g 'rilik jinoyatlarining sodir etish usullari va ularni tergov qilishga oid ayrim mulohazalar //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2024. – Т. 4. – №. 5. – С. 137-144.
18. Киличев Х.М. Вояга етмаган болаларнинг исмга бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалалари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. Maxsus son. – С. 63-67.
19. Маматович Қ.Х. Фуқаролар йиғинлари уни қайта ташкил этишга оид мулоҳазалар //Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – С. 764-769.
20. Миршарапов А.Г. Мини-футбол как вид спорта и средства физического воспитания //Conferencea. – 2024. – С. 18-21.
21. Миршарапов А.Г. Jismoniy tayyorgarlik mashg 'ulotlarida chigalyozdi mashqlarining zarurati //Conferencea. – 2024. – С. 159-162.
22. Chorshanбиеv В. В. Қуролликучлар қўшинларида сув таъминотининг аҳамияти //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2024. – Т. 4. – №. 11. – С. 163-167.
23. Ахмедова С.Т., Охунов З.М. Особенности применения административных взысканий за управление автотранспортом в состоянии опьянения //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2024. – Т. 2. – №. Special Issue 6. – С. 48-54.

INNOVATIVE
ACADEMY